

Start Document Profielwerkstuk

Antropologie van Religie

Wat is godsdienst eigenlijk? Hoe begrijpen of verklaren antropologen dit verschijnsel? Hoe moet je het bestuderen? Het grote probleem hier is dat godsdienst in de moderne tijd, zeg sinds 1800, vooral gebruikt is (en wordt) om het moderne Westen te onderscheiden van andere culturen elders en van zijn eigen verleden: in Afrika hebben ze nog heksen en dat hadden wij ook vroeger, maar nu niet meer.

De antropologie van religie in de twintigste eeuw kan geïnterpreteerd worden als een groots ondernemen om dit vooringenomen zelfbegrip van het Westen te weerleggen. De meest effectieve strategie om dat te doen bleek erop te berusten te laten zien dat “godsdienst” geen aparte sfeer of bereik van het menselijk leven is, maar altijd onlosmakelijk is vermengd met wat wij als andere sferen beschouwen: de politiek, economie, of cultuur.

Onderwerp: Is religie aan het uitsterven in Nederland?

Volgens het Centraal Bureau van de Statistiek (Schmeets en Mensvoort 2015) gaan steeds minder mensen in Nederland naar de kerk. Volgens onderzoek behoort nog 50% van de Nederlandse bevolking

in 2014 tot een godsdienstige groepering zoals het Christendom, de Islam, het Boeddhisme, het Jodendom of het Hindoeïsme. Daarnaast zien we ook ‘nieuwe’ religies opkomen, zoals de Scientology Kerk en diverse New Age bewegingen. Echter, het valt niet te ontkennen dat met name in het Nederlandse Christendom de aantallen de afgelopen 40 jaar drastisch zijn afgenomen (van Rooden 2004). Er wordt in dit kader vaak gesproken over de seculariserings- these, wat stelt dat de modernisering van de samenleving traditionele geloofs- voorstellingen minder geloofwaardig zou

hebben gemaakt (ibid.: 525). Het gevolg hiervan zou zijn dat het Christendom steeds minder invloed heeft op de Nederlandse samenleving. Als antropoloog is het interessant om te kijken naar deze ontwikkeling en te achterhalen of (het belang van) religie in onze samenleving inderdaad aan het afnemen is. Is religie niet meer belangrijk voor mensen, geloven er inderdaad minder mensen in een God of hogere macht? Of is religie en de betekenis van religie andere vormen aan het aannemen?

Antropologen zijn van oudsher geïnteresseerd geweest in religie en in veel klassieke antropologische studies zien we hoe belangrijk religie is (geweest) in de levens van vele mensen. Echter wat religie nu exact is, is niet zo makkelijk te definiëren. Is religie simpelweg het geloof in bovennatuurlijke wezens? Zo ja, wat is dan een bovennatuurlijk wezen? En hoe kan je dat methodologisch vastleggen? En los van wat religie is, wat is de functie van religie? In hoeverre speelt het een rol in de sociale organisatie van groepen mensen? Of is religie het opium van het volk, zoals Karl Marx al vroeg stelde, door de mens zelf in het leven geroepen om zo het leven op aarde meer dragelijk te maken? Zoals je ziet, er zijn veel vragen rondom religie die lang niet allemaal beantwoord zijn.

Mogelijke onderzoeksvragen

De onderzoeksvraag is de essentie van elk onderzoek. Door voor een bepaald soort onderzoeksvraag te kiezen, kies je ook welk type onderzoek je gaat doen (bijvoorbeeld beschrijvend, vergelijkend of explorerend). Dit heeft weer invloed op de onderzoeksmethode(s) die je kunt kiezen om een antwoord te vinden op je vraag.

- ❖ Welke rol speelt religie in het dagelijks leven van gelovigen en/of niet-gelovigen?
- ❖ Wat voor beeld hebben niet-religieuze mensen in Nederland van religie?
- ❖ In hoeverre kan je in Nederland de Scientology-kerk of New-age bewegingen beschouwen als een vorm van religie?
- ❖ Welke betekenis hebben religieuze symbolen en hoe gebruiken mensen in Nederland deze symbolen?

Methodologie

Welke onderzoeksmethode je kiest, is onder meer afhankelijk van datgene wat je wilt onderzoeken. Houd dus bij het kiezen van een onderzoeksmethode goed in gedachte wat je wilt weten en van wie. Kies vervolgens de methode die het best bij jouw onderzoeksvraag past. Denk ook na over de praktische insteek van je gekozen methode. Participerend observeren is bijvoorbeeld niet in elke setting mogelijk. Je kunt ook onderzoeksmethoden combineren, bijvoorbeeld door te kijken of de uitspraken in een interview overeen komen met het gedrag dat je respondent vertoont.

Interviews:

Je kan interviews af gaan nemen bij een aantal mensen die behoort tot jouw onderzoeksgroep. Je kan hiervoor van tevoren een complete vragenlijst opstellen (gestructureerd), of aan de hand van een aantal kortere vragen/onderwerpen de persoon zijn of haar verhaal laten vertellen (ongestructureerd/semi-gestructureerd).

Literatuuronderzoek:

Wat voor ideeën en theorieën hebben andere auteurs al over je gekozen onderwerp? Met wie ben je het wel en niet eens, waarover is er nog niet gesproken? Een literatuuronderzoek kan je helpen om meer te weten te komen over je onderwerp en ook om te ontdekken wat eigenlijk nog niet (zo veel) onderzocht is. Zie onderaan enkele literatuursuggesties, maar ga ook zeker zelf op zoek naar literatuur.

Observatie/Participatie:

Antropologen staan bekend om het doen van langdurig veldwerk, waarbij we proberen ons zo veel mogelijk in onze onderzoeksgroep te verplaatsen, zodat we goed kunnen begrijpen wat zij ervaren, voelen en denken. *Going native*, zeggen we ook wel eens. De methode die hierbij hoort is participerend observeren: je gaat kijken naar de mensen die je onderzoekt, en ook met ze meedoen.

Oral History Interview:

Als je informatie wilt verkrijgen door middel van orale (mondeling overgebrachte) bronnen, dan vraag je mensen om een beroep te doen op hun geheugen. Je vraagt in dit geval namelijk aan de mensen met wie je gaat praten om (specifieke) gebeurtenissen uit het verleden na te vertellen en daarop te reflecteren.

Literatuur

Eriksen, T.H.

2010 *Small Places, Large Issues. An Introduction to Social and Cultural Anthropology*. Pluto Press: London, New York [1995]

Van Rooden, P.

2004 *Oral history en het vreemde sterven van het Nederlandse christendom.*
(bmgm.ubiquitypress.com)

Schmeets, H. en Van Mensvoort, C.

2015 *Bevolkingstrends. Religieuze betrokkenheid van bevolkingsgroepen, 2010 - 2014.* Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek

Suggesties literatuur/links

- ❖ Eriksen, T.H. (2010 of 2015) Hoofdstuk *Religion and Ritual* in: *Small Places, Large Issues. An Introduction to Social and Cultural Anthropology.* Pluto Press: London, New York [1995]
- ❖ <http://www.trouw.nl/tr/nl/5091/Religie/article/detail/3837836/2015/01/26/Nederland-geloof-van-alles-en-nog-wat.dhtml>
- ❖ <http://www.trouw.nl/tr/nl/5091/Religie/article/detail/3830831/2015/01/16/Ongelovigen-halen-de-gelovigen-in.dhtml>